

Podivná revoluce

Dlouhá cesta Američanů
k nezávislosti (1763–1783)

Svatava Raková

TRITON

TRITON

Dějiny do kapsy

Svatava Raková

**PODIVNÁ REVOLUCE:
Dlouhá cesta Američanů k nezávislosti
(1763–1783)**

Svatava Raková

PODIVNÁ REVOLUCE:

Dlouhá cesta Američanů k nezávislosti (1763–1783)

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

autorka:

prof. PhDr. Svatava Raková, CSc.

recenzoval:

prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

© Svatava Raková, 2005

© TRITON, 2005

cover © Eva Bystrianská, 2005

Vydalo Nakladatelství TRITON, s.r.o.

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,

www.triton-books.cz

ISBN 80-7254-575-2

Obsah

1	Drahé vítězství	9
2	Na cestě k roztržce	42
3	Z rebelů revolucionáři	86
4	Zákon revoluční setrvačnosti	130
5	Legitimní revoluce	169
6	Revoluce bez teroru	208
7	Doslov o míru	260
8	Americká revoluce očima historiků	265
	Bibliografické údaje	277

1

Drahé vítězství

Historikové všech přesvědčení a sympatií se stejně jako běžní absolventi školního dějepisu shodnou na tom, že americká revoluce patří k těm několika signálním událostem, které podstatným způsobem ovlivnily běh moderních dějin. Na sklonku 18. století vzniklo na druhém břehu Atlantiku mocenské centrum nezávislé na evropských diplomatických kombinacích a aliancích, aby v budoucnu rozhodným způsobem vstoupilo do světové politiky. Navíc se nový stát jako první programově přihlásil k teorii přirozených práv, občanskému principu a republikánské vládě, čímž radikálně zasáhl do společenského diskursu západní civilizace. Úspěšných historických zvratů, jimiž nastolený nový řád prokáže životaschopnost a připraví půdu celospolečenskému rozvoji, není mnoho. Již proto se jaksi automaticky pokládají za příspěvky k obecnému pokroku a málokdo pochybuje o jejich místě v dějinách, tím méně o tom, že nápravy poměrů mohlo být dosaženo nejinak než právě revoluční cestou.

Taková samozřejmost a pocit historické nevyhnutelnosti mohou ovšem vést ke zpětnému pohledu, při němž historik vybírá pouze fakta a souvislosti ukazující naznačeným směrem a svědčící ve prospěch nám již známého výsledku. Nemíníme v nejmenším zabíhat do módních virtuálních spekulací a výčtů neuskutečněných možností, na druhé straně bychom se tímto přístupem zbavili mnoha zajímavých témat a také otázek a úvah o cestách, kterými postupují k nám neznámému cíli tzv. velké

dějiny politiky, válek a revolucí: je v nich neméně nahlodilostí, nepoznaných vlivů a podzemních iracionálních proudů nežli v „malých“, zdánlivě beztvarych dějinách společenských, rasových, etnických a genderových interakcí. Při bližším pohledu na vzájemné vztahy londýnské metropole a třinácti zámořských osad nejen v zakladatelských počátcích, kdy byly obě strany spojeny pupeční šňůrou politického prostředí, zavedených institucí, obchodních zájmů i kulturních návyků, ale přímo v době vrcholících vzájemných výčitek, podezírání a averzí se totiž nezdá být žádný důvod natolik pádný, aby ospravedlnil na první pohled nevýhodný a bezesporu riskantní krok rozhodného přerušení všech vazeb, pro který se nakonec rozhodli američtí kolonisté – nejen zasloužilí a takřka profesionální vlastenečtí předáci, ale též valná většina obyčejných lidí.

Podobné, snad ještě větší pochybnosti vzbuzuje vytvoření americké Unie, jednoho společného, co do územní rozlohy vpravdě gigantického státu. Je totiž zřejmé, že nejsilnějším poutem mezi značně různorodými a často navzájem nevražícími koloniemi bylo nejprve společné poddanství anglickému králi a posléze nepřátelství vůči londýnským ministrům a parlamentu. Po vítězství nad Velkou Británií v revoluční válce neexistoval na severoamerické pevnině žádný vážný soupeř, jehož přítomnost by vyžadovala obranné politické spojenectví třinácti osad. Pro pěstování a rozvíjení uctívaných republikánských zásad se podle tehdy obecně uznávané teorie filozofa Charlese Montesquieua rozlehlý státní útvar dokonce vůbec nehodil a ani o společných obchodních a hospodářských zájmech nemohla být řeč. I kdyby

se bývalé kolonie rozdělily do dvou či tří konfederací s podobnými zeměpisnými podmínkami, převažujícím způsobem obživy obyvatel, sociální skladbou a politickou kulturou, včetně aktuálního postoje k otroctví, nebyly by vymoženosti revoluce nijak ohroženy zevnitř ani zvenčí – tím spíše, že političtí vizionáři od počátku počítali s posunováním hranic: přes Appalačské pohoří do Ohijské pánve a dál na Západ. Již v debatě o přijetí federální ústavy v roce 1787 vyjadřovali představitelé různých regionů opakovaně znepokojení nikoli snad z toho, že se jejich představy o budoucím vývoji Unie liší v jednotlivostech, ale z toho, že si přímo protiřečí, nebo se dokonce vylučují. Tyto obavy nebyly nikterak liché či přehnané. Jestliže ve dvacátém století a zejména v jeho dvou světových válkách měla euroatlantická civilizace z existence spojené a mocné demokratické Ameriky jednoznačný prospěch, ve století předcházejícím tatáž jednota z mnohosti – *e pluribus unum* – přivedla Unii k sebezničujícímu domácímu konfliktu.

Vztah kolonistů vůči koruně, zástupcům krále v guvernerských úřadech a vzdáleným lordům „vlastníkům“ zdaleka nebyl vždy ideální. Různice propukaly nejméně od poloviny 17. století. Jen vzácně na sebe braly podobu politických kontroverzí – v tomto ohledu bývali kolonisté loajálními poddanými. K výjimkám z pravidla poskytla dostatek příležitosti pouze bouřlivá léta politických zvrátů a občanské války v Anglii v letech 1641–1660. Dramatické události v metropoli však v představitelích provinciální reprezentace nevyvolaly žádné sklony ke koloniální solidaritě, snahu zaujmout společný postoj nebo svá stanoviska alespoň koordino-

vat, spíše naopak. Odlišné představy o vládě a církvi, které dělily anglickou společnost, působily rozkol i v zámoří. Zatímco virginští kavalíři i v době diktátu parlamentu zůstávali co nejdéle věrni Karlovi I. a dynastii, puritánská Nová Anglie sympatizovala s cromwellovskou revolucí svatých a po roce 1660 se nikoli bezdůvodně obávala pomsty navrátilivších se stuartovských králů.

Jinak tomu však bylo v záležitostech obchodu a podnikání. Předmětem nespokojenosti a stížností z obou stran se stala zejména série ochrannářských plavebních zákonů, přijatých londýnským parlamentem mezi léty 1651–1696. Tyto postupné kroky, směřující ke kontrole a posléze monopolizaci veškerého obchodu uvnitř rodícího se impéria, ovšem loďařům a podnikatelům z Bostonu, Newportu a dalších živých amerických přístavů v konečném důsledku více prospívaly, než škodily. Koloniální export, který přinášel největší zisky (např. tabák, surový cukr, kožešiny nebo později indigo), a také rostoucí nabídka lodních služeb byly na trzích impéria chráněny před kontinentální, zejména holandskou, ale i domácí konkurencí – v Anglii například královské jízdní hlídky nemilosrdně ničily políčka s tabákem, kterému se na ostrovní půdě v teplém klimatu 17. století vcelku dařilo. Poptávku po zboží, které bylo možno dostat jinde levněji, než jak to vymezoval londýnský cenový diktát, zase uspokojovalo čile provozované podloudnictví a také – zvláště v případě jižních přístavů Charlestonu a později Savannah – kvetoucí obchod s piráty, což obojí představovalo pro podnikavé kolonisty velmi výnosné a jen málo rizikové zdroje zisku.

Právě boj s podloudnictvím a trvání na plavebních zákonech poskytovaly nejčastější záminky pro americké stesky na imperiální obchodní strategii. Od počátku 18. století se liknavě pracující Obchodní úřad, nově (1696) zřízený metropolitní správní orgán nad koloniemi, občas rozhodl manifestovat zpřísnění dohledu nad dodržováním plavebních restrikcí a vyslal do zámoří hrstku celníků. Jejich počet se v roce 1710 v důsledku reorganizace celní služby zvýšil, ale i poté střežilo koloniální pobřežní vody od Nového Foundlandu až po Bahamy pouhých 42 pověřených úředníků. I tyto střídme zásahy metropole byly domácími nelibě trpěny jako cizorodé prvky v jinak dokonale samosprávných systémech jednotlivých osad, podobně jako činnost dvanácti nepřilíš výkonných soudů admirality působících mimo koloniální jurisdikci, které zákon z roku 1696 pro stíhání pašeráků ustanovil. V praxi však byly nástroje britské kontroly natolik tupé, že podnikaví obchodníci z přístavních měst ani v nejmenším nepovažovali imperiální obchodní a plavební zákonodárství za důvod k vážnému rozkolu s Londýnem.

Daleko více než výběrčí cel americkým Britům vadi-ly – historiky revoluce často opomíjené – aktivity jiné instituce, než byly parlamentní výbory či králova Tajná rada. Byla jí anglikánská církev, která od počátku 18. století začala zaměřovat svou pozornost stále více na poměry v zámoří. Kolonie ovšem od počátku poskytovaly útočiště nejrůznějším nonkonformním sektám a denominacím a byly obecně vnímány jako prostor, kde i odlišně smýšlející lidé mohou žít v souladu se svým svědomím, nebo dokonce uskutečňovat disentní spole-

čensko-náboženské představy; anglikánská církev si tradičně udržovala dominantní postavení pouze ve Virgínii a na ostrovech Britské Západní Indie. Prostřednictvím misijní Společnosti pro šíření evangelia, potvrzené královskou listinou v roce 1701, a za finančních subvencí metropole zřizovali anglikáni v dotud nábožensky nepoddajných oblastech kostely, farnosti a školy a spíše než obracení indiánů a křest černošských otroků je lákalo zřídít v Americe anglikánský biskupský stolec.

Plíživý pokus ovládnout po vzoru metropole domácí náboženské prostředí pobouřil stejnou měrou jak kongregacionalisty (puritány), kvakery a presbyteriány, kteří si ve „svých“ koloniích (Massachusetts, Pensylvánie, New Jersey) vydobyli a udržovali přednostní postavení a různé výhody, tak obyvatelstvo liberálních osad s četným věroučným zastoupením, k nimž patřily obě Karolíny, New York a později Georgie. Obavy z anglikánského biskupství a hluboká nedůvěra vůči tzv. státní církvi sice poněkud ustoupily po příchodu nábožensky vlašných hannoverských panovníků na svatojakubský trůn v roce 1714, po celou dobu britské vlády však z veřejného povědomí nikdy zcela nevymizely a v okamžicích napětí rozšiřovaly rejstřík amerických výtek vůči Londýnu. Ostražitost vůči „anglikánským rejdům“ ostatně neustávala ani v dobách společného ohrožení, které nijak neomezovalo akceschopnost koloniální samosprávy. V roce 1758, uprostřed rozhodujícího válečného konfliktu s Francií, nechala pensylvánská sněmovna vsadit do vězení anglikánského duchovního Williama Smithe, který v místním filadelfském tisku opakovaně ostouzel kvakerskou politickou frakci.

Přání anglických výrobců omezit domácí americkou produkci, aby tak byl zachován trh pro expandující ostrovní manufaktury, bývá zhusta uváděno jako jeden z latentních kořenů britsko-amerického konfliktu. Skutečnost však není zdaleka jednoznačná a takto vyložené souvislosti vycházejí z předpokladu průmyslového soupeření, charakteristického pro 19. století. Parlament si ce občas vývoz některého zboží z kolonií zakázal, avšak bez zvláštního dopadu na místní ekonomiku. Hned první zákon (1699) týkající se vlněné přize a tkanin, který měl ochránit tradiční zdroj anglického bohatství, mířil vedle – chov ovcí se v zámoří nijak nerozšířil a nadto se kolonisté s hrubými, doma tkanými *homespuny* ani nepokoušeli na londýnský trh proniknout. Citlivěji zapůsobilo omezení týkající se kožešinových klobouků (1732), vysoce módních a stále žádaných doplňků, jejichž spotřeba stoupla v Anglii mezi léty 1700–1740 téměř desetkrát. Parlament zakázal jejich vývoz nejen do „zahraničí“, ale i do sousedních kolonií a výrobu různě ztěžoval. Klobouky například nesměli vyrábět černoši, v Americe se však jejich šitím živilo i velmi mnoho bělochů. Hlavní exportní položky – samotných kožešin – se zákaz nijak nedotkl a na stálé poptávce metropole po hebkém zboží bohatli obchodníci od New Hampshire po New York.

Při nepřítomnosti britských úředníků a dozorců však fakticky nebylo možno žádný z restriktivních zákonů vymáhat; naskytla-li se kolonistům vzácně příležitost k výnosné výrobě pro trh, byly veškeré zákazy ignorovány. To byl případ železářství, které se od počátku 18. století slibně rozvíjelo díky hojnému výskytu rudy. První podniky, které produkovaly železo mezi léty 1714–1740,

spustil ve Virginii sám guvernér Alexander Spotswood s technickou pomocí švýcarských odborníků, přičemž fyzické práce vykonávali černí otroci společně s bílými námezdními dělníky. K opravdovému rozmachu tohoto odvětví však nejvíce přispěla Pensylvánie s početnou německou populací (40 %), mezi níž bylo možno nalézt znalce potřebné technologie. Na počátku 70. let 18. století existovalo v Pensylvánii přes osmdesát tavicích pecí, další byly postaveny v Marylandu, Delaware, Connecticutu a v New Jersey, takže jejich celkový počet zřejmě překonal i kapacitu mateřského ostrova.

Angličané s touto novou konkurencí zacházeli obezřetně. Železo potřebovali, jejich vlastní zásoby se povážlivě tenčily a koloniální zdroje mohly nahradit cizí, především švédský import. Kompromisní tzv. železný zákon z roku 1750 prospěl především koloniálním podnikatelům: odstranění cel usnadnilo americkému surovému železu cestu na anglický trh, zatímco zákaz jeho zpracování na domácí půdě si nikdo nevyšímal. V cestě rozvoje amerických manufaktur nestála rozhodnutí londýnského parlamentu, nýbrž akutní nedostatek kapitálu, technologická zaostalost, nízká kvalita domácího zboží, které neobstálo v mezinárodní konkurenci, a v neposlední řadě i neochota koloniálních podnikatelů – zejména z jihu – zavádět doma městskou civilizaci se všemi sociálními nešvary.

Na druhé straně Angličané různými bonusy podpořovali koloniální dílny, jejichž výrobky byly v metropoli zvláště žádané. Patřily mezi ně zejména potřeby pro stavbu a provoz lodí, k nimž poskytovaly materiál proslulé americké borovice: trámy, stožáry i plaňky, smůla a dehet

na spárování, terpentýn, jímž se myly paluby, a kromě toho též konopí na provazy a ucpávky. Zákony parlamentu subvencovaly rovněž výrobu potaše z dřevěného popela, která nacházela široké použití ve sklářství, při praní, vaření mýdla, přípravě barviv i sanytru. Kolem roku 1750 zřídily podnikatelské syndikáty z Manchesteru a Liverpoolu početné výrobní této chemikálie ve Filadelfii, virginském Fredericksburgu a řadě novoanglických měst, později, s postupným úbytkem bílých severních borovic organizovali obchodníci přesun potašového podnikání směrem na jih do obou Karolín.

Proslulé zákony, rozšiřující mezi léty 1663–1764 rejstřík nejžádanějšího koloniálního zboží, které bylo dovoleno vyvážet pouze do metropole, sice teoreticky zkracovaly konkurenční možnosti amerických výrobců, v praxi jim však zaručovaly celní výhody, otevřený stálý trh a leckdy – jako v případě tabáku – monopolní postavení. Angličané se také starali o námořní bezpečnost flotil s výnosnými exportními položkami americké pevniny. I v dekadách opakujících se válek tak mohl pronikavě vzrůst vývoz tabáku z Virgínie a Marylandu a později indigového barviva z Jižní Karolíny, zdrojů kulturního a společenského rozkvětu jižních osad. K hospodářskému rozvoji přispívala ostatně i sama existence širšího imperiálního trhu, chráněného plavebními zákony před evropskými konkurenty. Novoanglickým farmářům a obchodníkům a stále více i jejich soupeřům z New Yorku a Filadelfie přinášel značný zisk privilegovaný obchod s ostrovy Britské Západní Indie (Barbados, Jamajka, Malé Antily), kam směřovala většina jejich zemědělských přebytků – obilí, sušené ryby, dobytek, koně.

Existenci nejrůznějších obchodních a plavebních zákonů a restrikcí nepovažovali američtí Britové za útok na své občanské svobody. Přes občasné reptání na jejich nepříznivé stránky dobře chápali výhody chráněného – z právního, podnikatelského i vojenského hlediska – prostoru, uznávali oprávněnost i prospěšnost ústřední regulace imperiálního obchodu. Sami byli ostatně rozhodnuti uplatňovat tytéž merkantilistické zásady ve vzájemném obchodním styku, který v polovině 18. století propojoval hustou sítí nejen pevninu s ostrovy Britské Západní Indie, ale i velké pevninské přístavy navzájem. Od konce 40. let neváhali zákonodárci jednotlivých osad – nejdříve Connecticutu, poté Massachusetts, New Yorku, Pensylvánie, Marylandu, Virgínie a obou Karolín – zatížit dovoz z bratrských kolonií celními poplatky, popřípadě přijímali vlastní „plavební zákony“, zakazovali import konkurujícího zboží a občas vedli se sousedy takřka obchodní válku. V odvetných opatřeních vynikali zejména jižní podnikatelé: soupeřící producenti tabáku z Virgínie a Severní Karolíny či lodního materiálu (Severní a Jižní Karolína) uvalovali vzájemně na nežádoucí náklad vysoká cla a všemožně si znesnadňovali obchodní pozice. Londýnský parlament, který mohl místním sněmům odejmout právo celního zdanění, se až do konce britské vlády ani nepokusil do zjitřených poměrů zasáhnout.

Americká lodní doprava, další potenciální soupeř metropole, doznala slibného rozmachu zvláště po roce 1725 v mírových mezinárodních vodách, jejichž bezpečnost zvyšovalo královské loďstvo úporným pronásledováním a věšením pirátů. Již mezi léty 1696 a 1713

bylo jen v massachusettských přístavech postaveno přes 1100 plavidel, především pobřežních škunerů. Produktivitu loděnic a stoupající obrat obchodní flotily nezastavily ani válečné konflikty; spíše lze říci, že války a s nimi spojená konjunktura, poskytující zakázky a nadstandardní příjmy domácím řemeslníkům a dodavatelům, naopak hospodářské svazky s Anglií utužovaly. V polovině 40. let, v době tzv. války krále Jiřího s Francií (1744–1748), dovoz britského zboží do kolonií doslova vyletěl vzhůru. Stalo se tak jistě díky dostatečné americké poptávce, podporované hospodářskou prosperitou, zjemněnými kulturními nároky a demografickou explozí.

Méně již budoucnosti vzájemných vztahů prospívala skutečnost, že zboží nesměřovalo především do kapitálově se vzdávajících přístavů Nové Anglie, New Yorku a Filadelfie, nýbrž na jižanské plantáže, jejichž majitelé, toužící napodobit okázalý životní styl obdivované anglické venkovské šlechty, se zadlužovali nad své možnosti. Díky nákladným kulturním a společenským zálibám se virginští i karolínští plantážníci navzdory výbornému kursu tabáku, indiga i rýže dostávali do platebního deficitu a natrvalo uvázli v síti londýnských bankovních úvěrů. Bezpochyby právě tato situace nemalou měrou podněcovala pozdější revoluční vlastenectví jižanů, i když pro ně trh britských ostrovů představoval jediný zaručený zdroj podnikatelského zisku.

Jestliže můžeme konstatovat, že koloniální války obecně americké ekonomice prospívaly, pak o posledním, rozhodujícím zápase mezi Anglií a Francií, jenž rozhodl, kdo bude vládnout v Severní Americe, to platí obzvlášť. K definitivnímu měření sil se schylovalo již od